Sitra / Hanna Mattila 29.3.2017 Sisäinen

Lausunto: VNS 2/2017 vp Valtioneuvoston selonteko ruokapolitiikasta Ruoka2030 Suomi-ruokaa meille ja maailmalle

Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra kiittää mahdollisuudesta esittää näkemyksensä ruokapoliittisesta selonteosta. Otamme kantaa erityisesti kiertotalouden näkökulmasta: Miten Suomi on kestävän ruokajärjestelmän mallimaa ja ratkaisujen globaali viejä – puhtaus, turvallisuus ja kannattavuus kärjessä. Selonteossa on paljon hyviä elementtejä, jotka onnistuneessa toteutuksessa vievät meitä kohti kestävää ruokajärjestelmää.

Ruokapoliittinen selonteko toteaa ruokajärjestelmän keskeisten haasteiden olevan muun muassa alkutuotannon kannattavuuden ja tuottavuuden turvaaminen ja monipuolistaminen, ympäristökestävyys sekä kiertotalouden kehittyminen. Sitra uskoo, että kiertotalouden kehittyminen ei ole keskeinen haaste, vaan ***kiertotalous on keskeinen ratkaisu*** alkutuotannon kannattavuuden ja tuottavuuden turvaamiseksi sekä ympäristökestävyyteen. Kiertotalous on uusi talouden malli, jossa materiaaleihin sitoutunut arvo säilyy mahdollisimman pitkään yhteiskunnassa. Kiertotaloudessa talouskasvu ei ole riippuvainen luonnonvarojen kulutuksesta. Kiertotalouden mukaisessa kestävässä ruokajärjestelmässä kuluttajat valitsevat ruokaa, joka on tuotettu alkutuotannosta lähtien raaka-aineita viisaammin käyttäen. Päästöt ja resurssien kulutus on pienempää.

Syyskuussa julkaistiin kansallinen kiertotalouden tiekartta, jonka toteuttamista Sitra nyt koordinoi. Tiekartan yksi painopisteistä on kestävä ruokajärjestelmä. Painopisteellä on avainhanke: Alueellinen kestävä ruokajärjestelmä. Haku päättyy 27.4. Avainhankkeeksi valitaan se ehdotus, joka alueellaan parhaiten suunnittelee ja toteuttaa alueellisesti kestävän ruokajärjestelmän. Hankkeessa muun muassa ruuan tuotanto on mahdollisimman energia- ja ravinneomavarainen sekä alueellisesti tuotettu, ravitsemussuositusten mukainen ruoka myös mahdollisimman pitkälle kulutetaan paikallisesti. Avainhankkeen hyvät tulokset voidaan toivottavasti monistaa koko Suomeen.

Ravinteet ja maaperä

Sitra on selvittänyt ravinteiden kierron taloudellisen potentiaalin Suomelle: arvo on 0,5 miljardia euroa vuoteen 2030 mennessä. Kiertotalouden kehittymiseksi Sitra näkee tärkeänä kierrätyslannoitemarkkinoiden muodostumisen. Selonteon sivulla 13 todetaan, ettei kierrätyslannoitevalmisteiden kaikkia riskejä vielä tunneta riittävästi. Tässä varmaankin tarkoitetaan kierrätyslannoitteiden raaka-aineina mahdollisesti käytettäviä puhdistamolietteitä, jotka saattavat sisältää haitta-aineita. On kuitenkin muistettava, että vain 15 % fosforin kierrätyksen raaka-ainepotentiaalista on puhdistamolietteissä. Paljon voidaan siis kierrätyslannoitteitakin valmistaa ilman puhdistamolietteitä. Sitra ja Syke järjestivät maaliskuussa Suuren lannoitekeskustelun, missä suuri asiantuntijayleisö piti tärkeänä, että puhdistamolietteet pidetään erillään, eikä niitä sekoiteta muuhun biomassaan, jota voidaan turvallisemmin käyttää esimerkiksi peltojen lannoittamisessa. Kun tämä varmistetaan, niin vakuutetaan esimerkiksi viljanostajat siitä, että kierrätyslannoitteilla tuotettu ruoka on turvallista ja kestävästi tuotettu. Sitra pitää tätä turvallisuuden varmistamista tärkeänä, jotta kierrätyslannoitteiden kysyntä ja tarjonta voivat suuressa mittakaavassa lisääntyä.

Maaliskuussa Motiva julkaisi ohjeistuksen koskien julkisia vastuullisia elintarvikehankintoja. Ohjeen mukaan hankinnoissa voidaan myös huomioida kiertotalous ja esimerkiksi hankkia innovatiivisesti kierrätysravinteilla tai agroekologisissa symbiooseissa tuotettua ruokaa. Sitra toivoo, että ruokapoliittisen selonteon toimeenpanossa panostetaan myös kestävien

hankintojen ohjaamiseen niin, että innovatiiviset tavat tuottaa ruokaa voidaan ottaa tulevaisuudessa paremmin hankinnoissa huomioon.

Maaperän hyvinvoinnin lisäämisen tärkeys on hienosti nostettu esiin selonteossa. Myös Sitra pitää tätä hyvin tärkeänä. Lisäämällä hiiltä maaperään voidaan hillitä ilmastonmuutosta, mutta myös sopeutua siihen. Kierrätyslannoitteidenkin sisältämä orgaaninen aines on kaivattu lisä köyhtyneessä maaperässä. On tärkeää, että Suomeen perustetaan pitkäaikainen maaperän hyvinvoinnin pilotti. Konkreettinen, tutkimusperustainen pilotti antaa mahdollisuuksia maatiloille tuottaa enemmän ja kestävämmin.

Selonteon mukaan maatalousyrittäjän riskinhallinnalle on hyötyä tuotannon monipuolistamisesta sekä suuresta energia-, ravinne- ja rehuomavaisuudesta. Sitran mukaan näistä on positiivisia vaikutuksia myös liiketoimintaan ja kannattavuuteen. Tuotannon monipuolistaminen voi lisätä ruuan tuotannon kuluttajalähtöisyyttä. Tuotannon monipuolistaminen sekä energia-, ravinne- ja rehuomavaraisuus voi myös parantaa viljelykiertoja ja täten lisätä maaperän hyvinvointia. Sitra toivoo, että myös selonteon toimenpiteisiin lisättäisiin kannustimia maataloustuotannon monipuolistamiseen sekä mahdollisimman suuren ravinne-, energia- ja rehuomavaraisuuden saavuttamiseen. Tätä edistävät esimerkiksi agroekologiset symbioosit, millä tarkoitetaan usean maatilan ja muun toimijan yhteistyöverkostoa. Symbioosin tavoitteena on energia- ja ravinneomavarainen tuotantomalli, jossa tehokas ravinteiden kierrätys säästää luonnonvaroja ja vähentää ravinteiden huuhtoutumista vesistöihin.

Digitalisaatio

Sitra on selonteon kanssa yhtä mieltä siitä, että digitalisaatio tuo mukanaan paljon mahdollisuuksia sekä maatiloille että hallinnolle. Tällä hetkellä tietoa ruuan tuotannosta ja kulutuksesta kerätään paljon. Tieto on kuitenkin hajallaan, tiedonkeruu ei ole standardoitua ja osa ei ole käytettävissä edes tutkimustarkoituksiin. Sitran mielestä olemassa olevan tiedon hyödyntämistä voitaisiin merkittävästi parantaa. Tällä hetkellä ei esimerkiksi ole mahdollista saada tarkempaa tietoa maatalouden kannattavuuseroista eri tilojen välillä. Jos tällaista tietoa saataisiin, niin siitä olisi suuri hyöty maatilojen liiketoiminnan kehittämisessä. Luonnonvarakeskuksella on käynnissä kehitysprojekteja tähän liittyen. Onkin seurattava, että parantavatko muutokset kannattavuuden seurantaa ja liiketoiminnan kehittämistä.

Tarvitaan maatilojen tiedon palveluväylä, jonka muodostamisessa voidaan hyödyntää Sitran vetämän ISAACUS-hankkeen (hyvinvointidatan hyödyntäminen) oppeja. Sitra toivoo selonteolta toimenpiteitä alkutuotantoon siitä, miten olemassa olevaa tietoa voidaan enemmän hyödyntää tuotannon suunnittelussa ja sen kestävässä tehostamisessa.

Ruokapolitiikan koordinointi

Suomen ensimmäinen ruokapoliittinen selonteko vuodelta 2010 korosti ruoka-alan koordinaation tehostamisen tarvetta. Edelleen toimijakenttä on pirstaleinen. Yhä enemmän ruokajärjestelmän pitäisi myös täyttää sekä yksilölliset että yhteiskunnalliset tarpeet. Ruokajärjestelmän pitäisi tuottaa ruokaa kuluttajalähtöisesti yhteiskunnan kokonaisedun kannalta parasta ruokaa. Ruoka-alan koordinaatiota pitäisi edelleen merkittävästi lisätä.

Sitra kiittää ruokapoliittista selontekoa sen kunnianhimoisista tavoitteista väestön hyvän ravitsemuksen ja terveyden edistämiseksi ja kehityksen seuraamiseksi. Sitra toivoo, että tämä otetaan myös ruokapolitiikan koordinoinnissa huomioon. Eli kuinka voimme parhaiten

tarjota kotimaista, monipuolista ruokaa muuttuviin kuluttajatottumuksiin ja terveyden edistämiseksi? On selvitettävä, miten tuotamme ekologisesti ja ravitsemuksellisesti kestävintä ruokaa ja miten suomalainen maaseutu ja maataloustuottaja pystyvät parhaiten ja kannattavimmin vastaamaan tähän kysyntään.